

Ο αντισημιτισμός στον 20ό αιώνα

Ενότητα 1η: Εισαγωγή στην ιστορία του αντισημιτισμού. Η προϊστορία του αντι-εβραϊσμού

Μαρία Καβάλα

Ιστορικός, μεταδιδακτορική διδάσκουσα
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Εισαγωγή στην ιστορία του αντισημιτισμού

Η προϊστορία του αντι-εβραϊσμού

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η προϊστορία του αντι-εβραϊσμού
2. Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες
3. Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού
4. Η εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού

Σκοποί ενότητας

- Να γίνει μια πρώτη γνωριμία με το αντικείμενο του μαθήματος και να εξηγηθεί η βασική ορολογία.

Προϊστορία του αντι-εβραϊσμού

Ο όρος

- A) Η λέξη *αντισημιτισμός* (*antisemitismus*) δηλώνει την προκατάληψη, τη διάκριση ή το μίσος εναντίον των Εβραίων ως εθνικής, εθνοτικής, θρησκευτικής ή φυλετικής ομάδας.
- B) Γλωσσολογικά παραπέμπει τόσο στους Εβραίους όσο και στους Άραβες (υποτιθέμενες φυλές «Σημιτών»), αλλά ιδεολογικο-πολιτικά χρησιμοποιείται μόνο για τους Εβραίους και στην πραγματικότητα παραπέμπει σε ένα σύστημα αξιών και «πιστεύω» που συγκροτήθηκε κατά τα δύο πρώτα τρίτα του 19^{ου} αιώνα.
- Γ) Παρατηρούμε μία μετάβαση από τη γλωσσολογική χρήση στη φυλετική χρήση.
- (Βλ. σχετικά Πιερ-Αντρέ Ταγκυέφ, Τι είναι αντισημιτισμός, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2011, σ. 11-22)

Γιατί μια ιστορία αντισημιτισμού;

Ιστορία του αντισημιτισμού, επειδή:

1. Οι λόγοι περί αντισημιτισμού (είτε τον αναγνωρίζουν ως συστατικό μιας κοινωνίας, είτε τον αρνούνται) αντλούν την επιχειρηματολογία τους από το παρελθόν.
2. Μας βοηθάει να συλλάβουμε τους παράγοντες που λειτουργούν προς την κατεύθυνση του αντισημιτισμού σήμερα.
3. Μέσα από την ιστορική προσέγγιση μπορούμε να αντλήσουμε εκείνα τα εργαλεία που μας βοηθούν να κατανοήσουμε τόσο το παρελθόν όσο και τα παρόν.
4. Για να απαλλαγούμε από τα σύγχρονα στερεότυπα πρέπει να αποκτήσουμε ιστορική συνείδηση, η οποία είναι απαραίτητη, αν θέλουμε να απαλλαγούμε από τις βεβαιότητες και τις ψευδαισθήσεις του εκάστοτε εθνικισμού και εθνοκεντρισμού.

α) Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιώνα

- Το ιδιαίτερο μίσος εναντίον των Εβραίων, ωστόσο, προηγήθηκε της σύγχρονης εποχής και της επινόησης του όρου *αντισημιτισμός*.
- Ιστορικά, μια από τις πλέον συνηθισμένες εκδηλώσεις αντι-εβραϊσμού ήταν τα πογκρόμ, οι βίαιες εξεγέρσεις που στρέφονταν κατά των Εβραίων, συχνά με την ενθάρρυνση των κυβερνητικών αρχών.
- Τα πογκρόμ συχνά υποκινούνταν από «συκοφαντίες αίματος», τις ψευδείς διαδόσεις ότι οι Εβραίοι χρησιμοποιούσαν το αίμα χριστιανόπουλων στις ιεροτελεστίες τους.

β) Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιώνα

- Κατά τον Χίλμπεργκ συναντάμε την πρώτη αντιεβραϊκή πολιτική στον 4^ο αι. μ. Χ., όταν κατά τη βασιλεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ο χριστιανισμός θεσμοθετήθηκε υπό τη μορφή κρατικής θρησκείας. Ασκήθηκε πολιτική προσηλυτισμού στους Εβραίους, συνοδευόμενη συχνά από διωγμούς, οι οποίοι, ωστόσο, συστηματοποιήθηκαν και ριζοσπαστικοποιήθηκαν από τον 11^ο αιώνα.
- Η αντιπαράθεση με τις αιρέσεις, που σημάδεψε τα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα, είχε οδηγήσει την Εκκλησία να συγκροτήσει ένα αντιαιρετικό θεωρητικό οπλοστάσιο, όπως και μηχανισμούς αντιμετώπισης των αιρέσεων, κυριότερος από τους οποίους ήταν η Ιερά Εξέταση.

γ)Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιώνα

- Στη διάρκεια του 11^{ου} και 12ου αιώνα οι εκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις αποσκοπούσαν στην ενίσχυση και προβολή μιας νέας υψηλής κληρικαλιστικής κουλτούρας, που θα συνένωνε τις αριστοκρατίες της λατινικής χριστιανοσύνης. (πάπας Γρηγόριος Ζ' (1073-1085) και Ιννοκέντιος (1198-1216)).
- Οι εκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις εντάσσονταν σε μια φάση μετάβασης από τη διάσπαση του πρώιμου Μεσαίωνα σε περισσότερο συγκεντρωτικές μορφές φεουδαλικής εξουσίας, με κυριότερη την παπική.
- 1231 Ιερά εξέταση από Πάπα Γρηγόριο Θ'. (Για τη διαμόρφωση της δώκουσας κοινωνίας κατά το Μεσαίωνα βλ. Jacques Le Goff, *Ο πολιτισμός της μεσαιωνικής δύσης*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 436-446 και Κώστας Γαγανάκης, *Κοινωνική και οικονομική ιστορία της Ευρώπης*, ΕΑΠ, Πάτρα 1999, σ. 171-173).

δ)Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιώνα

- Σε ένα αρχικό στάδιο, οι διάφορες κατηγορίες που εκτοξεύτηκαν εναντίον μειονοτικών ομάδων, όπως οι Εβραίοι, οι λεπροί ή οι ομοφυλόφιλοι ίσως να αντανakλούσαν ανταγωνισμούς για την πολιτική εξουσία, στο εσωτερικό των ευρωπαϊκών αριστοκρατιών.
- Σύντομα όμως, ο στιγματισμός του άλλου στο εσωτερικό των χριστιανικών κοινωνιών προσέλαβε εκρηκτικές διαστάσεις, ιδιαίτερα για τις εβραϊκές κοινότητες, που είχαν υποστεί τη σταυροφορική μήνιν των πληβείων της Ευρώπης δύο αιώνες πριν.
- *Για τα υπάλληλα στρώματα της Δύσης, αλλά και για τις αριστοκρατίες, ο στιγματισμός και η δαιμονοποίηση ορατών μειονοτήτων ενέτειναν την αίσθηση πολιορκίας της χριστιανοσύνης, αντιμέτωπης αρχικά με τους Άραβες και τους Σελτζούκους, και κατόπιν με το μέγα κίνδυνο των Οθωμανών. (Γαγανάκης, 1997, σ. 176-180)*

ε)Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιώνα

- Οι «εχθροί του χριστιανισμού», σχεδόν πάντοτε απεικονιζόμενοι σε δόλιο συνασπισμό, λειτούργησαν ως αποδιοπομπαίος τράγος για όλα τα δεινά που έπλητταν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες.
- Το σχίσμα της Μεταρρύθμισης ενέτεινε το κλίμα μισαλλοδοξίας, μεταφέροντας το και στους κόλπους των χριστιανών.
- Η ενδοχριστιανική αντιπαράθεση δεν άφησε ανεπηρέαστες τις παραδοσιακά δαιμονοποιημένες μειονότητες, ενώ οδήγησε στην ανάδυση ενός νέου «μεγάλου εχθρού της χριστιανοσύνης», της μαγείας.
- Το κυνήγι των μαγισσών της περιόδου 1550-1670 εξέφρασε τη μεταφυσική αγωνία των ευρωπαϊκών κοινωνιών και αναπαρήγαγε παραδοσιακά στερεότυπα, αυτή τη φορά, όμως, δαιμονοποιώντας ιδιαίτερα το γυναικείο φύλο.

ζ) Κατασκευή μειονοτήτων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες 11^ο-17^ο αιών

- Πίσω από τις στερεοτυπικές απεικονίσεις των μειονοτήτων (οι οποίες επικοινωνούσαν εμφανώς μεταξύ τους) και πίσω από τη δαιμονοποίησή τους υπέβοσκε ο μόνιμος και συλλογικός φόβος του «άλλου», του ξένου, του διαφορετικού στους κόλπους της χριστιανικής κοινωνίας.
- *Ανεξάρτητα από πολιτικά κίνητρα και ιδιαίτερες κοινωνικο-οικονομικές στρατηγικές που κρύβονταν πίσω από το κλίμα μισαλλοδοξίας, στις συνειδήσεις των Ευρωπαίων της περιόδου 1100-1700, η ετερότητα ορισμένων κοινωνικών, θρησκευτικών και εθνοτικών μειονοτήτων είχε εμπεδωθεί ως απόλυτη επικινδυνότητα. (Γαγανάκης, ό.π., σ. 176-180, 181-186)*

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 1/8

- Στο τέλος της πρώιμης νεότερης περιόδου οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής είχαν εδραιωθεί σε μεγάλα τμήματα της ευρωπαϊκής επικράτειας.
- Χιλιάδες χωρικοί είχαν καταστεί άκληροι μεροκαματιάρηδες, επιχειρηματίες είχαν πάρει τον έλεγχο εργαστηρίων, εργαλείων και πρώτων υλών, ακυρώνοντας οριστικά την ανεξαρτησία των τεχνιτών.
- Η ευρωπαϊκή αγροτική και κατασκευαστική παραγωγή στόχευε πλέον σε νέες διεθνείς, ανταγωνιστικές αγορές, ενώ η εμπορευματοποίηση της γης βάδισε παράλληλα με την εμπορευματοποίηση της εργασίας.
- Ο 18ος αιώνας ήταν ένα διάστημα κατά το οποίο εξαπλώθηκαν ραγδαία οι κοσμογονικές αλλαγές μετάβασης από τη φεουδαλική οικονομία στον εμπορικό και βιομηχανικό καπιταλισμό.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 2/8

- Η συστηματικότερη εκμετάλλευση των εμπορικών καναλιών επικοινωνίας και η διάνοιξη νέων δρόμων επέτρεψαν το άνοιγμα της ευρωπαϊκής παραγωγής σε μια ολοένα διευρυνόμενη παγκόσμια αγορά, ενώ πρόσφεραν και τις πολύτιμες πρώτες ύλες.
- Νέες καλλιέργειες, νέες πρώτες ύλες από τις ευρωπαϊκές κτήσεις οδήγησαν στην εμφάνιση νέων κατασκευαστικών τομέων και στην εδραίωση νέων καταναλωτικών προτύπων, μέσα από τον κατακλυσμό των αγορών με φτηνά προϊόντα μαζικής κατανάλωσης.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 3/8

- Ο κατακερματισμός των αγροτικών κλήρων, απόρροια της δημογραφικής ανάκαμψης, η εξάπλωση του συστήματος της οικοτεχνίας, που οδήγησε σταδιακά στην εδραίωση της μισθωτής εργασίας, το αποικιακό εμπόριο που έδωσε στις ατλαντικές οικονομίες νέες διευρυμένες αγορές, η ανάδυση μιας νέας τάξης κεφαλαιούχων εργοδοτών, ήταν κάποιοι από τους σημαντικότερους παράγοντες που συνέβαλαν στην προλεταριοποίηση μεγάλων μαζών Ευρωπαίων (απώλεια ελέγχου των μέσων και της διαδικασίας της παραγωγής, εμπορευματοποίηση της εργασίας), πριν από την έλευση της εποχής της μαζικής εκβιομηχάνισης.
- Η μετάβαση στον καπιταλισμό επέφερε ευρείες αλλαγές, προκαλώντας εκτεταμένες αντιδράσεις και προβλήματα προσαρμογής.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 4/8

- Οι παραδοσιακές οικονομικές, δομές εξακολουθούσαν να βρίσκουν στερεή ηθική και διανοητική θεμελίωση στους ευρωπαϊκούς πληθυσμούς και η ανάπτυξη των νέων καπιταλιστικών σχέσεων προκάλεσε την οργανωμένη κινητοποίηση σημαντικών κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.
- Αστικές συντεχνίες και κοινότητες χωρικών προσπάθησαν να αντιδράσουν στη σταδιακή απώλεια της ανεξαρτησίας τους ως παραγωγών και, στην αντίδραση τους αυτή, συχνά ενισχύθηκαν από ισχυρές ομάδες, όπως οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και οι αστικές ολιγαρχίες, με ερείσματα στον κόσμο των τεχνιτών.
- Αποτέλεσμα αυτών των πολυεπίπεδων αντιδράσεων ήταν η έντονη ανομοιογένεια και η διαφορετική κατά τόπους ένταση και ταχύτητα του οικονομικού μετασχηματισμού.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 5/8

- Η ευρωπαϊκή ήπειρος είχε την τύχη να βρεθεί στην πρώτη γραμμή των ριζοσπαστικών αλλαγών που έφερε η εγκαθίδρυση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και η δυναμική της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης. Ετούτη η τύχη ήταν ευλογία για πολλούς.
- Όσοι βρέθηκαν στην κορυφή του κύματος, οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές ή πνευματικές ελίτ της Γηραιάς ηπείρου, βρήκαν τον τρόπο να ωφεληθούν από τις κατακλυσμαίες αλλαγές που έφερνε μαζί της η νέα εποχή.
- Για άλλους όμως η βίαιη ανατροπή των παραδοσιακών σχέσεων και των ως τότε ισορροπιών, αποτέλεσε την απαρχή μιας περιόδου δοκιμασίας.
- Ανάμεσα στους πολλούς που κλήθηκαν να πληρώσουν το τίμημα της μεγάλης προσαρμογής, οι εβραϊκοί πληθυσμοί της Ευρώπης αποδείχθηκαν το πλέον πρόσφορο θύμα.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 6/8

- Στην ανατολική πλευρά της ηπείρου ετούτοι οι αλλόθρησκοι πληθυσμοί, αγροτικοί σε μεγάλο ποσοστό, βρέθηκαν έκθετοι στη δίνη του ξεριζωμού και της βίαιης μετακίνησης που συνόδεψαν την αποσάρθρωση των παλαιών σχέσεων παραγωγής στην αγροτική ενδοχώρα.
- Η γεωργική γη άλλαζε ιδιοκτήτες και προορισμό και πολλοί ζητούσαν καλύτερη θέση στις νέες συνθήκες. Ο διωγμός των αλλόθρησκων γειτόνων έγινε σύνηθες διάβημα σε ετούτη τη διαδικασία. Τα **πογκρόμ** έγιναν σήμα κατατεθέν στις διαδικασίες που κατ' ευφημισμό ονομάστηκαν «αγροτική μεταρρύθμιση».
- Σε άλλες περιοχές οι εβραϊκές κοινότητες των πόλεων είδαν τα δίκτυα – εγκλεισμού ταυτόχρονα και προστασίας – που τους περίζωναν να χάνονται στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες. Η κατάργηση των **Γκέτο** υμνήθηκε ως βήμα απελευθέρωσης. Στην πράξη ελευθέρωσε λίγους, συνήθως εκείνους που είχαν το οικονομικό και κοινωνικό βάρος που τους επέτρεπε να αντισταθούν στις καταγιγιστικές αλλαγές.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 7/8

- Τα φτωχά όμως μέλη των κοινοτήτων βρέθηκαν έκθετα σε ισχυρά ρεύματα που προκαλούσαν τα κύματα των ξεριζωμένων αγροτών που έρχονταν στις πόλεις για να γίνουν προλετάριοι και μέσα στην απελπισία τους διαγωνίζονταν με τους πλέον απόκληρους από αυτούς.
- Βρέθηκαν επίσης έκθετα στις τρικυμιώδεις εσωτερικές ανακατατάξεις όπου άκληροι πρόσφυγες, νέοι προλετάριοι, ανασφαλείς μικροαστοί συγκρούονταν, άλλοτε τυφλά, άλλοτε πολιτικά, για τη διαμόρφωση της νέας τους πατρίδας: της καπιταλιστικής μητρόπολης.

Η άνοδος του ευρωπαϊκού καπιταλισμού 15^{ος} -18^{ος} αιώνας 8/8

- Η εδραίωση του καπιταλισμού δεν αποτέλεσε γραμμική διαδικασία, κάτι που φάνηκε στις περιπτώσεις της αναγεννησιακής Ιταλίας ή της Ολλανδικής Δημοκρατίας του 17ου αιώνα.
- Όμως, οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής εδραιώθηκαν κατά κύριο λόγο στη βορειοδυτική Ευρώπη, η οποία κατόπιν επέκτεινε την ηγεμονία της στο σύνολο της ηπείρου, αλλά και της παγκόσμιας οικονομικής οργάνωσης.
- Η Αγγλία εμφανίστηκε γρήγορα στην πρωτοκαθεδρία της νέας οικονομικής τάξης πραγμάτων, ενώ «ψήγματα καπιταλισμού» εμφανίστηκαν και στις δουλοκτητικές, ανατολικά του Έλβα, οικονομίες. (Cirolla, ό.π., σ. 324-382, Γαγανάκης, ό.π., σ. 210-214.)

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 1/7

Ευρωπαϊκές κοινωνίες και οικονομίες

- Στην αυγή του 20ού αιώνα ο ευρωπαϊκός κόσμος ήταν ριζικά διαφορετικός από ό,τι στην προβιομηχανική εποχή.
- Μια σειρά επαναστάσεων, κοινωνικών, πολιτικών, διανοητικών, είχαν ανατρέψει το παλιό καθεστώς της απολυταρχικής μοναρχίας και της μονοπώλησης των προνομίων της εξουσίας από τους αριστοκρατικούς οίκους, φέρνοντας για πρώτη φορά τις ευρωπαϊκές μάζες στο προσκήνιο, και προωθώντας τον κοινοβουλευτισμό στην οργάνωση της πολιτικής και την παγκόσμια ελεύθερη αγορά στην οργάνωση της διεθνοποιημένης πλέον οικονομίας.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 2/7

- Η βιομηχανική επανάσταση, α΄ και β΄, επέδρασαν καταλυτικά στο εσωτερικό των ευρωπαϊκών κοινωνιών, κυρίως με την εδραίωση από τη μία πλευρά της κυριαρχίας της βιομηχανικής αστικής τάξης, με επικεφαλής τη νέα αριστοκρατία του βιομηχανικού και χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και από την άλλη της κοινωνικής ιεραρχίας, τη συγκρότηση μιας πλατιάς βιομηχανικής, εργατικής τάξης.
- Η γη, η εργασία, το χρήμα μετασχηματίστηκαν ριζικά, στα πλαίσια της εγκαθίδρυσης της καπιταλιστικής βιομηχανικής οικονομίας.
- Οι εκρηκτικές ταχύτητες της αστικοποίησης, η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα στη Δύση, προκάλεσαν πρωτοφανή σε έκταση μεταναστευτικά κύματα, αρχικά στο εσωτερικό της Ευρώπης, προς τις ζώνες της υψηλής εκβιομηχάνισης, και κατόπιν προς το Νέο Κόσμο, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, τις λατινοαμερικανικές χώρες και την Αυστραλία.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 3/7

- Ο ίδιος ο χάρτης της Ευρώπης άλλαξε, με μια σειρά σφοδρών πολεμικών αναμετρήσεων που, το 1815, οδήγησαν στην εδραίωση της βρετανικής παγκόσμιας επικυριαρχίας.

Κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αι., οι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί γίνονταν ολοένα και πιο έντονοι.

- Η εδραίωση της «εποχής του κεφαλαίου» -όπως ωραία έγραψε ο Χομπσμπάουμ-, οδήγησαν στον επανασχεδιασμό του ευρωπαϊκού οικονομικού και πολιτικού χάρτη.
- Η Γερμανία αναδύθηκε ως ο ισχυρότερος αντίπαλος της βρετανικής οικονομικής αυτοκρατορίας, ενώ την ίδια περίοδο οι Η.Π.Α. συγκροτούσαν την γιγαντιαία οικονομική μηχανή, η οποία θα τις οδηγούσε στο παγκόσμιο προσκήνιο.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 4/7

- Ο ευρωπαϊκός μεσογειακός Νότος, τα Βαλκάνια, η ανατολική Ευρώπη, ο «μεγάλος ασθενής», η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Ρωσία υποβιβάστηκαν στην οικογένεια των υποανάπτυκτων χωρών, οι οποίες θα ήταν δέσμιες του διεθνούς επενδυτικού κεφαλαίου και θα μετατρέπονταν συχνά σε πεδία, όπου οι μεγάλες δυνάμεις θα επέβαλαν τον χρηματοδοτικό τους ιμπεριαλισμό.
- Η παγκόσμια ηγεμονία του κεφαλαίου προκάλεσε μια εκρηκτική ανάπτυξη στις βιομηχανικές χώρες, ενώ καταδίκασε άλλες σε ένα αποικιακό καθεστώς.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 5/7

- Οι πρώτες κρίσεις ωστόσο της παγκόσμιας οικονομίας, και ιδιαίτερα η μακροχρόνια περίοδος ύφεσης που εγκαινίασε το πρώτο μεγάλο χρηματιστηριακό κραχ στη Βιέννη το 1873, προκάλεσαν ρωγμές στην κυριαρχία του οικονομικού και πολιτικού φιλελευθερισμού.
- Αυτό οδήγησε τις αντιδραστικές δυνάμεις της «παλιάς Ευρώπης» να αντεπιτεθούν και να επιτύχουν την παλινόρθωση του πολιτικού συντηρητισμού και του αυταρχισμού, ενώ στο πεδίο της οικονομίας αναπτύχθηκε ένας προστατευτισμός, ο οποίος και ενέτεινε τον ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 6/7

- Τρία μόλις χρόνια από τη λήξη του Πρωσογερμανικού πολέμου (1870-71) που σηματοδότησε την ίδρυση του ενιαίου γερμανικού κράτους, η μαζική ευφορία και η υπεραισιοδοξία για τις πολεμικές αποζημιώσεις που κατέβαλαν στην Γερμανία οι ηττημένοι της σύρραξης Γάλλοι, τροφοδότησαν τη μεγαλύτερη κερδοσκοπική φούσκα ακίνητων που είχε γνωρίσει η Ευρώπη. Η ραγδαία άνοδος των τιμών στα γερμανικά ακίνητα συμπαρέσυρε και τις υπόλοιπες κινητές αξίες στην Κεντρική Ευρώπη για να καταλήξει σε ένα αναπόφευκτο κραχ στο Χρηματιστήριο της Βιέννης το 1873.

«Εποχή των επαναστάσεων και του ιμπεριαλισμού» 1750-1914 7/7

- Τα κύματα πανικού από την κρίση διαδόθηκαν σε κάθε γωνιά της Ευρώπης, αλλά έφτασαν και στην άλλη άκρη του Ατλαντικού ακόμα.
- Οι εξελίξεις του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα εξέφρασαν, σε ευρύτερο επίπεδο, τα κινήματα προστατευτισμού (ή «κολεκτιβισμού», στη γλώσσα των ακραιφνών φιλελεύθερων) που αναπτύχθηκαν σε ένα ευρύ κοινωνικό φάσμα, απέναντι στην επέλαση του βιομηχανικού καπιταλισμού.

Βιβλιογραφία

- Γαγανάκης Κώστας, *Κοινωνική και οικονομική ιστορία της Ευρώπης*, ΕΑΠ, Πάτρα 1999.
- Μαργαρίτης Γιώργος, *Πλημμυρίδα και άμπωτη. Ο ευρωπαϊκός εικοστός αιώνας. Από τον αποικισμό στη ναζιστική νέα Ευρώπη*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2014.
- Μπενβενίστε Ρίκα, «Σκέψεις για τον ελληνικό αντισημιτισμό», *Σύγχρονα Θέματα*, 91, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2005.
- Ταγκυέφ Πιερ-Αντρέ, *Τι είναι αντισημιτισμός*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2011.
- Φλάννερυ Έντουαρντ Χ., *Η αγωνία των Εβραίων. 2.300 χρόνια αντισημιτισμού*, Νησίδες, Θεσσαλονίκη 2006.

Βιβλιογραφία

- Carlo M. Cipolla, *Η Ευρώπη πριν από τη βιομηχανική επανάσταση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1988.
- Derek H. Aldcroft, Simon P. Ville, *Ηευρωπαϊκή οικονομία 1750-1914. Θεματική προσέγγιση*, Αλεξάνδρεια 2005.
- Jacques Le Goff, *Ο πολιτισμός της μεσαιωνικής δύσης*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.
- Katz Jacob, *From prejudice to destruction. Anti-Semitism, 1700-1933*, Harvard University Press, Μασαχουσέτη 1980
- Roth Cecil, *A short history of the Jewish people*, East and West, Οξφόρδη 1935.
- http://www.historyguide.gr/?page_id=231

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μαρία καβάλα. «Η ιστορία του αντισημιτισμού στον 20^ο αιώνα. Εισαγωγή στην ιστορία του αντισημιτισμού. Η προϊστορία του αντι-εβραϊσμού». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS366/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Ραμματά
Θεσσαλονίκη, χειμερινό εξάμηνο 2014-2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

